

Mgr Izabela Jankowska

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej

im. Alcie De Gasperi w Józefowie

WSPÓŁCZESNY TERRORYZM

– NAJWIĘKSZE ZAGROŻENIE BEZPIECZEŃSTWA CZŁOWIEKA

Od kilku lat problematyka bezpieczeństwa oraz terroryzmu jest przedmiotem szczególnego zainteresowania naukowców, polityków i publicystów. Ze względu na powszechne zagrożenie, pojecie to znane jest jednak nie tylko specjalistom z zakresu myśli politycznej czy pasjonatom zagadnień państwowo - militarnych, ale każdemu współczesnemu człowiekowi. Współczesny terroryzm można uznać, za największe zagrożenie przeciwko państwom i społeczeństwom demokratycznego świata.

Niniejszy artykuł jest rozwinięciem wystąpienia autorki podczas konferencji **„Zarządzanie bezpieczeństwem w Unii Europejskiej wobec globalnych zagrożeń”** zorganizowanej w Wyższej Szkole Gospodarki Euroregionalnej w Józefowie w listopadzie 2008 r.

Jedną z podstawowych funkcji państwa jest zapewnienie porządku i bezpieczeństwa publicznego w celu utrzymania spokoju i normalności w stosunkach międzyludzkich. Tworzone są, więc odpowiednie instytucje w postaci policji, służb ochrony państwa, straży granicznej, którym powierza się owe zadania i wyposaża w niezbędne środki prawne i materialne. Konieczność przestrzegania ustanowionych regulacji prawnych ma znaczenie ogólnospołeczne, zaś zachwianie stanu bezpieczeństwa prowadzi do zakłóceń całego ładu obywatelskiego. Stąd przywiązuje się wielką wagę do tej sfery działań państwowych. Groźba przymusu fizycznego, na który monopol posiada jedynie państwo jest czynnikiem odstrasającym jak i czyniącym zadośćuczynienie za łamanie norm współżycia obywatelskiego. W większości społeczeństw pojawiły się jednak takie dolegliwe zjawiska jak; przestępczość zorganizowana czy terroryzm, wymagające podejmowania działań wielostronnych w formie przewidzianej w danym państwie i konwencjach międzynarodowych oraz podejmowania współpracy z innymi podmiotami stosunków międzynarodowych ¹⁰¹

Zagrożenie bezpieczeństwa i stabilizacji państwa na skutek działań terrorystycznych wydaje się być oczywiste. Terroryzm jest przykładem przemocy, towarzyszącej społeczeństwom i państwom od początku ich narodzin. Stąd współczesna politologia zna przynajmniej kilka jego definicji.

Konwencja Ligi Narodów w 1937 roku uznała, że terroryzm to *„Wszystkie działania przestępcze skierowane przeciwko państwom, których celem jest wytworzenie stanu terroru w umysłach ludzi, grup osób lub społeczeństwa”*. W 1992 roku A. B. Schmidt z Wydziału Przestępczości ONZ zgłosił propozycję, którą następnie przyjęto za obowiązującą wszystkie państwa członkowskie. Wedle niej *„Akt terroru, to przestępstwo wojenne popełnione w czasie pokoju”*. Dla naszych rozważań przyjmujemy inną definicję wedle, której terroryzm, to *„zaplanowane i zorganizowane działanie grupy, organizacji lub pojedynczych osób, mające na celu wymuszenie od władz państwowych lub*

---

¹⁰¹ E. Zieliński, *Nauka o państwie i polityce*, Elipsa, Warszawa 2001, s., 140 i nast.

*społeczeństwa ustępstw, różnych świadczeń, podjęcie lub zaniechanie jakiś działań najczęściej ze szkodą dla innych*¹⁰².

Walka z terroryzmem jest obecnie bardzo trudna albowiem przeciwnik jest niejednokrotnie nieznany i całkowicie nieobliczalny. Niewiele znaczą tu armie i nowoczesne uzbrojenie gdyż grupa fanatyków może się okazać groźniejsza od regularnej armii. Zamachy charakteryzują się coraz większym profesjonalizmem. Terrorysty dysponują często komórkami rozpoznania wywiadowczego, grupami łącznikowymi za granicą i oddziałami do zadań specjalnych. Utrzymują także bardzo szerokie kontakty międzynarodowe z zachodnimi strukturami przestępczymi oraz różnymi „fundatorami” w krajach „zbankrutowanych”¹⁰³. Ze względu na wzrost swobody przemieszczania się, organizacje terrorystyczne w celu wprowadzania swoich przedstawicieli na teren danego państwa często wykorzystują liberalne unormowania i procedury prawne państw europejskich w zakresie przyznawania statusu uchodźcy. Dysponując wielką liczbą dokumentów podróży, pozyskanych najczęściej w sposób nielegalny ich członkowie podszywają się pod obywateli innych państw, na terenie, których trwają obecnie konflikty. Koniecznym, więc wydaje się przeformułowanie dotychczasowych definicji terroryzmu a także strategii obrony i bezpieczeństwa¹⁰⁴.

Po 11 września 2001 roku, terrorysty udowodnili, że mogą uderzyć w dowolnym miejscu świata i że każdy kraj może być zagrożony. Ofiarami ich ataków mogą, więc być zarówno wielkie mocarstwa jak i niewielkie i neutralne państwa. Terroryzm XXI wieku jest zjawiskiem całkowicie nowym i nieznanym, który należy przeanalizować i poznawać. Badając rodowód i historię działań terrorystów palestyńskich, islamskich, Irlandzkiej Armii Republikańskiej, Kurdów czy separatystów baskijskich ma się niekiedy wrażenie, że wbrew potocznym założeniom terrorysty ci wcale nie dążą do pojednania i zawarcia kompromisu, lecz do nieustannej walki. Pragną władzy, poczucia siły i ważności. Obecnie wiemy już, że terrorysty przestali nawet stawiać żądania polityczne. Ich orężem stała się broń psychologiczna. Nie chodzi więc jedynie o spowodowanie strat i zniszczeń, lecz wywołanie chaosu i strachu zarówno w wymiarze narodowo państwowym, jak i międzynarodowym. Zmienił się także wizerunek współczesnego terrorysty. Nie są to jak wcześniej fanatycy czy psychopaci, lecz „bojownicy o wolność”. To nie przypadkowi ochotnicy, lecz starannie, wyselekcjonowani wyszkoleni w specjalnych obozach „wybrańcy”¹⁰⁵.

Współczesny terroryzm międzynarodowy cechuje olbrzymia dynamika i skutki w skali globalnej. Powodem tego jest współpraca, jaką prowadzą organizacje terrorystyczne, wymiana informacji i osób, a także wykorzystanie nowoczesnych środków łączności, czy bardzo dobrze zakonspirowanych struktur i grup uderzeniowych. Nie bez znaczenia jest również dynamiczny rozwój technologii i globalizacja systemów informacyjnych i terroryzmu, co powoduje, że baza operacyjna uderzeń terrorystycznych może znajdować się nawet tysiące kilometrów od miejsca planowanego zamachu¹⁰⁶.

¹⁰² M. Borucki, *Terroryzm zło naszych czasów*, MADA, Warszawa 2002, s. 3

¹⁰³ R. Jakubczak, *Rola sił zbrojnych w zwalczaniu terroryzmu*, AON, Warszawa 2002, s. 70.

¹⁰⁴ F. Fukuyama, *Budowanie państwa. Władza i ład międzynarodowy w XX I w.*, Poznań 2005, s., 116 i nast.

¹⁰⁵ T. Białek, *Terroryzm. Manipulacja strachem*, Warszawa 2007, s. 123

¹⁰⁶ .M. Stańczyk, *Międzynarodowe konsekwencje współczesnego wyzwania terrorystycznego*, „Wojsko i wychowanie”, nr 4/2003, s. 108

Obecnie organizacjom terrorystycznym nie wystarczają już ładunki wybuchowe i broń palna. Sięgają również po broń utajniona i w początkowym okresie swego działania niezauważalną. Są to środki biologiczne, chemiczne i nuklearne. Ich wyprodukowanie szczególnie, że w strukturach większych organizacji terrorystycznych, pracują wykształceni mikrobiologowie i chemicy. Broń niekonwencjonalna, nazywana współcześnie bombą atomową dla ubogich jest o wiele bardziej prosta i niszcząca w użyciu zaś niebezpieczeństwo jej zastosowania nie należy już jedynie do sfery poszukiwań i teorii ale realnych zagrożeń.¹⁰⁷

Przełom w zwalczaniu terroryzmu międzynarodowego, nastąpił po 11 września 2001 r. Rada Bezpieczeństwa NZ przyjęła wówczas rezolucję 1373, która zobligowała państwa do współpracy w zakresie zwalczania terroryzmu. W dokumencie tym uwzględniono możliwość zastosowania sankcji wobec państw, odmawiających współpracy. Ukoronowaniem wieloletnich prac ONZ było przyjęcie 8 września 2006 roku rezolucji 60/288 pod nazwą „**Globalna strategia zwalczania terroryzmu**”. W dokumencie tym potępiono terroryzm, który uznano, za „*ekstremalną formę nietolerancji, zaprzeczającym i zagrażającym wolności, demokracji, sprawiedliwości, rządów prawa i praw człowieka, zwłaszcza prawa do życia*” i uznano, że walka z nim należy do obowiązków państwa i ma na celu ochronę istotnych wartości: wolności, demokracji, sprawiedliwości, rządów prawa, praw człowieka i prawa humanitarnego. Jednocześnie podkreślono, że reakcja na zagrożenie terroryzmem nie może sama w sobie naruszać tych wartości, ani też w żaden sposób osłabiać ich ochrony i promowania. Nie może też się stać pretekstem, który umożliwi rozwój rasizmu, dyskryminacji rasowej i nietolerancji.¹⁰⁸

Współcześnie państwa są, więc zobowiązane do powstrzymywania się od działań bezpośrednio lub pośrednio prowadzących do rasizmu, dyskryminacji rasowej i nietolerancji, ale także zapewnienia stanowczej reakcji instytucji państwowych, włączając w to zarówno środki prewencyjne, jak i represyjne.

Rządom państw członkowskich zalecono min:

- stosowanie środków zgodnych z międzynarodowym systemem praw człowieka i służących wspieraniu ofiar terroryzmu i państw będących jego celem.
- zniesienie wszelkiego prawodawstwa dyskryminacyjnego ze względu na „rasę”, kolor skóry, język, religię, obywatelstwo, pochodzenie narodowe lub etniczne, jak również zapewnienie by wolności stowarzyszania się, wyrażania opinii, religii i przemieszczania się były zagwarantowane w sposób niedyskryminacyjny,
- zwrócenie szczególnej uwagi, by ustawodawstwo i akty wykonawcze dotyczące zwłaszcza poniższych obszarów oraz środki przyjęte w celu wprowadzenia ich w życie, nie powodowały dyskryminacji:
  - kontrole przeprowadzane przez organy stosujące prawo na terytorium państwa oraz przez straż graniczną,
  - zatrzymanie administracyjne i areszt tymczasowy,

¹⁰⁷ M. Borucki, *Terroryzm zło naszych...* op.cit. s., 120

¹⁰⁸ P. Berman, *Terroryzm i liberalizm*, Warszawa 2007, s. 14

- warunki zatrzymania,
  - rzetelny proces (w tym proces karny),
  - ochrona danych osobowych,
  - ochrona życia prywatnego i rodzinnego,
  - wydalenie, ekstradycja, deportacja i zasada nie wydalania osób do krajów, w których mogą im grozić poważne naruszenia praw człowieka,
  - wydawanie wiz,
  - pozwolenia na pobyt i pracę oraz łączenie rodzin,
  - nabycie i pozbawienie obywatelstwa.
- zapewnienie we wszystkich przypadkach pełnego i nie dyskryminującego, zwłaszcza ze względu na kraj pochodzenia, obowiązywania prawa do ubiegania się o azyl i zasady nie wydalania osób do krajów, w których mogą im grozić poważne naruszenia praw człowieka;
  - zapewnienie obowiązywania odpowiedniego prawodawstwa krajowego mającego na celu zwalczanie rasizmu i dyskryminacji rasowej, a także jego skutecznego stosowania zwłaszcza w sferach edukacji, zatrudnienia, mieszkalnictwa, dostępu do dóbr i usług, dostępu do miejsc publicznych i wolności przemieszczania się;
  - zapewnienie istnienia i funkcjonowania niezależnej, wyspecjalizowanej instytucji mającej na celu zwalczanie rasizmu i dyskryminacji rasowej, która miałaby kompetencje, między innymi, do udzielania pomocy ofiarom we wnoszeniu skarg na rasizm i dyskryminację rasową, mogących pojawić się w wyniku walki z terroryzmem;
  - włączenie edukacji na temat różnorodności oraz edukacji o konieczności zwalczania nietolerancji, rasistowskich stereotypów i uprzedzeń do programów nauczania na wszystkich poziomach, a także podniesienie świadomości tych zagadnień wśród urzędników państwowych i całego społeczeństwa;
  - wspieranie dialogu i promowanie wspólnych inicjatyw, także na temat kultury i religii, wśród różnych segmentów społeczeństwa, na poziomie krajowym i lokalnym, w celu zwalczania rasistowskich stereotypów i uprzedzeń¹⁰⁹.

Do czasu zbombardowania wież World Trade Center w 2001 r polskie ustawodawstwo antyterrorystyczne było, co najmniej niedoskonałe. Zamach na koszary czy lotnisko był tylko występkiem nie zaś zbrodnią przeciwko bezpieczeństwu państwa i obywateli. Zmiana nastąpiła dopiero w 2004 r., kiedy wprowadzono regulację w art. 122 a prawa lotniczego, który pozwala za zniszczenie samolotu *„Jeżeli wymagają tego względy bezpieczeństwa państwa i organ dowodzenia obroną powietrzną, uwzględniając w szczególności informacje przekazane przez instytucje*

---

¹⁰⁹ płk. Dr R. Niedźwiedzki, *Współczesny terroryzm. Jakie strategie zwalczania?* Zeszyty Naukowe AON nr 2(59) 2005, s. 7

zapewniające służby ruchu lotniczego, stwierdzi, że cywilny statek powietrzny jest użyty do działań sprzecznych z prawem, a w szczególności jako środek ataku terrorystycznego z powietrza”.

Ustawodawstwo innych krajów Unii Europejskiej, również nie było wystarczająco przygotowane do walki z tym zjawiskiem. Po zamachu w Nowym Jorku nastąpił wzmożony wzrost aktywności politycznej Unii, jednak poziom jego skuteczności był niewielki. Niektóre z decyzji w sprawie zwalczania terroryzmu podjęte przez UE w tamtym okresie nie zostały wdrożone w życie, ponieważ nie były ratyfikowane przez wszystkie państwa. Dopiero zamach terrorystyczny przeprowadzony 11 marca 2004 r. w Madrycie, doprowadził do rzeczywistych zmian, co zaowocowało przyjęciem przez Radę Europy 25 marca 2004 r. „**Deklaracji w sprawie zwalczania terroryzmu**”. W dokumencie tym podkreślono potrzebę solidarności w zwalczaniu tego zjawiska przy użyciu wszelkich dostępnych środków z uwzględnieniem zasobów wojskowych. Zgodnie z zapisami Deklaracji, mobilizacja sił i środków powinna Unii zapewnić: **zapobieżenie terroryzmowi na terytoriach państw członkowskich, ochronę ludności i instytucji przed atakami oraz wsparcie dla państw dotkniętych zamachami terrorystycznymi**. Dodatkowo w czerwcu 2004 przyjęty został uzupełniający Deklarację znowelizowany plan działania w zakresie zwalczania terroryzmu, który obejmuje siedem obszarów strategicznych¹¹⁰.

1. Umacnianie współpracy międzynarodowej i wspieranie działań ONZ poprzez współpracę z regionalnymi organizacjami międzynarodowymi oraz uwzględnianie klauzul antyterrorystycznych w porozumieniach z państwami trzecimi.
2. Ograniczanie dostępu terrorystów do zasobów finansowych i ekonomicznych, na skutek usprawnienia procedur kontroli zasobów finansowych i przedsięwzięć ekonomicznych oraz udoskonalenie wymiany informacji między państwami o sposobach finansowania działalności przez terrorystów,
3. Rozwijanie środków UE i państw członkowskich służących identyfikacji terrorystów, prowadzeniu wobec nich śledztw i procedur sądowych i udaremnianiu aktów terroru. Wzmocnienie między innymi możliwości działania wyspecjalizowanych organów poszczególnych państw i unijnych, takich jak Europol, oraz usprawnienie wymiany i oceny informacji wywiadowczych.
4. Zapewnianie bezpieczeństwa transportu międzynarodowego i skuteczności systemów kontroli granicznej, realizowane głównie przez współpracę w zakresie wzmocnienia standardów bezpieczeństwa transportu, poprawę wykrywania terrorystów i wykorzystywanych przez nich środków na granicach UE
5. Rozwijanie zdolności Unii i poszczególnych państw do stawienia czoła konsekwencjom aktów terroru, obejmujące cały pakiet przedsięwzięć zapewniających: sprawne zarządzanie likwidacją skutków tych aktów (wykonywanych z użyciem środków konwencjonalnych, biologicznych, chemicznych i radiologicznych); informowanie ludności o zmasowanych atakach terrorystycznych oraz zapewnienie jej odpowiedniego wsparcia i pomocy.
6. Poszukiwanie środków zapobiegawczych przeciwko terroryzmowi w ramach prowadzenia badań nad uwarunkowaniami sprzyjającymi rozwojowi terroryzmu oraz tworzenia odpowiednich strategii

---

¹¹⁰ Ibidem, s. 11

wspierania związków między religiami i odmiennymi kulturami oraz eliminowania czynników zachęcających do wstępowania na drogę terroryzmu.

7. W ramach stosunków zewnętrznych Unii ukierunkowanie działań podejmowanych w państwach trzecich, zaatakowanych przez terrorystów, na wzmocnienie zdolności tych państw do zwalczania terroryzmu¹¹¹.

Współcześnie zwalczanie terroryzmu rodzi rozmaite dylematy obejmujące szacunek dla społecznych wartości, praw człowieka, bezpieczeństwa, wolności i działań prewencyjnych. Ochrona tych zasad jest konstytucyjnym obowiązkiem polskich władz publicznych. Art. 5 Konstytucji, wyznaczając podstawowe zadania państwa zobowiązuje je, bowiem do zapewnienia m. in. wolności i praw człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwa narodowego. Walcząc z terroryzmem nie można zapominać o jego źródłach – terroryzm to odpowiedź na różne aspekty szczególnie biedę, okupację, przemoc itp. Nie zwalczy się tego zjawiska, jeśli nie znajdzie się rozwiązania jego problemów leżących u jego źródeł, w tym problemów społecznych i politycznych o charakterze globalnym. Polityczna poprawność i sentymentalizm postulują świat bez przemocy. Problem w tym, że taki świat jest wobec terroryzmu bezbronny. Sentymentalizm – w imię wysokich moralnych ambicji – pozwala na łamanie praw człowieka – wobec zachodu. Pacyfizm jest ideologią – czasem niebezpieczną – przyzwalanie na łamanie praw człowieka w imię ich poszanowania może spowodować zwycięstwo agresora, który prawa człowieka będzie miał za nic. Dlatego też przeciwdziałanie terroryzmowi, stojące przed współczesnymi państwami demokratycznymi, musi polegać na zachowaniu trudnej do osiągnięcia równowagi – między stanowczością reakcji na działania terrorystów i poszanowania podstawowych praw jednostek w bezpośrednich i prewencyjnych działaniach antyterrorystycznych.¹¹²

Wiek XX stanowi przykład najbardziej ponurego paradoksu totalitaryzmów i okrucieństwa w dziejach świata. Z jednej strony to okres zwycięstwa demokracji parlamentarnej i koncepcji wolnorynkowych na całym europejskim świecie z drugiej natomiast czas w którym doszło do dwóch wojen światowych i nasilenia międzynarodowego terroryzmu¹¹³.

Koniec historii okazał się iluzją. Wbrew optymistycznym prognozom ludzkie problemy nie mają wyłącznie charakteru egzystencjalnego, ekonomicznego i ustrojowego. Cywilizacja zachodnia stanęła przed ponownym zagrożeniem, które niesie ze sobą radykalny fundamentalizm islamski. Jest on przykładem realnego zagrożenia albowiem ludzie, którzy chcą zniszczyć Zachód i narzucić światu teokratyczny kalifat dysponują armią spragnionych śmierci fanatyków, którzy jeśli zdobędą broń masowej zagłady użyją jej niewątpliwie. Nowy York 2001, Madryt 2003, Białystok 2004, Londyn 2005 stanowią tego wystarczające dowody. Terroryzm wypowiedział nam wojnę totalną, w której każda zbrodnia jest możliwa i dopuszczalna. W obliczu tego zagrożenia, którzy niektórzy nazywają pełzającą trzecią wojną światową powstaje jak zawsze problem równowagi między potrzebą zapewnienia bezpieczeństwa, a zagwarantowaniem wolności. Dopuszczenie do zagrożenia bezpieczeństwa, może oznaczać pozbawienie wolności. Z kolei rezygnacja z niej w imię bezpieczeństwa oznaczać będzie

---

¹¹¹ Ibidem, s. 13

¹¹² Ibidem, s. 14

¹¹³ E.Wnuk- Lipiński, *Granice wolności*, Collegium Civitas Press, Warszawa 2004, s., 349

wygraną terrorystów, którzy pragnęliby jej nas pozbawić.. Jak zachować bezpieczeństwo nie rezygnując z wolności jest zadaniem, które pokazuje całą niepewność ludzkiego losu.

Z uwagi na zwiększenie skali zagrożeń terrorystycznych, dla milionów ludzi sprawą najważniejszą stało się doszczętne zniszczenie terroryzmu bez względu na koszty tej operacji. Koniecznością stało się więc prowadzenie aktywnej współpracy międzynarodowej pomiędzy zainteresowanymi państwami. Walka ze współczesnym terroryzmem jest jednak niezwykle skomplikowana, przed takimi zamachami, które miały miejsce od początku XXI w. nie można się w zasadzie obronić. Ofiarą może być każdy, zaś jego całkowite zniszczenie nie jest możliwe dopóki istnieją państwa popierające terroryzm. Międzynarodowa koalicja antyterrorystyczna zmuszona jest użyć wszelkich dostępnych środków, w tym również nacisków politycznych i instrumentów ekonomicznych. Potrzebna jest współpraca zupełnie nowej jakości albowiem najlepiej wyposażone systemy obronne państw nie wystarczają do ochrony przed terrorystami.

TERRORISM – THE BIGGEST THREAT OF HUMAN’S SECURITY

Terrorism is not new, and even though it has been used since the beginning of recorded history it can be relatively hard to define. Terrorism has been described variously as both a tactic and strategy; a crime and a holy duty; a justified reaction to oppression and an inexcusable abomination. Obviously, a lot depends on whose point of view is being represented. Terrorism has often been an effective tactic for the weaker side in a conflict. As an asymmetric form of conflict, it confers coercive power with many of the advantages of military force at a fraction of the cost. Due to the secretive nature and small size of terrorist organizations, they often offer opponents no clear organization to defend against or to deter. Generally terrorism is the systematic use of terror especially as a means of coercion. Terrorism is also a form of unconventional warfare and psychological warfare. In spite of differences in evaluation of international organizations and states strategies pertained in a global dimension concentrate on eliminating causes of terrorism, limiting conditions which favour its emergence. Regional and national strategies, however, are more focused on direct prevention of the acts of terror and fighting terrorist structures.